

Speelbossen bij Staatsbosbeheer

Staatsbosbeheer wil de komende jaren meerdere speelbossen verspreid over Nederland aanleggen. Bij voorkeur zoeken we locaties in de woon-omgeving van grote of middelgrote steden, nabij concentraties verblijfs-recreatie en bij bezoekers-centra. Bij de planvorming speelt kinderp participatie een belangrijke rol. Immers, kinderen zijn op het gebied van spelen de grootste deskundigen. Een speelbos is een bos- of natuurterrein waar het spelenderwijs en met alle zintuigen ervaren van het eigene van een terrein centraal staat.

Inmiddels heeft Staatsbosbeheer op een aantal plaatsen ervaring opgedaan met (voorlopers van) speelbossen. Ervaring die we gebruiken bij de verdere vormgeving van speelbossen.

Speelbossen als strategie

Speelbossen komen tegemoet aan de vrijheidswens van velen. Zie bijvoorbeeld het gedicht Deesje van Joke van Leeuwen. Uit onderzoek blijkt dat vrij rondstruinen in de natuur hoog gewaardeerd wordt. Staatsbosbeheer wil met speelbossen zich dan ook richten op deze 'mensenwensen'. Het vakmanschap van de beheerder is essentieel bij het selecteren van robuuste terreindelen die zich hiervoor lenen. Kenmerkend aan speelbos is dat de natuurwaarde en de speelwaarde van het terrein geen afbreuk aan elkaar mogen doen. Hiermee past het binnen de strategie van Staatsbosbeheer waarin natuur en recreatie een gelijkwaardige plaats innemen.

Tevens is een speelbos een instrument in natuureducatie. Zonder direct contact met natuur staan terreinbeheerders in het luchtledige informatie te geven. Als je kinderen laat spelen in rijke gevarieerde natuur dan is daarmee de eerste stap gezet voor het later begrijpen en ondersteunen van ons werk.

Speelbossen, hoe zien ze eruit?

Speelbos is een rijk en gevarieerd bos- of natuurterrein. Het is bij voorkeur zo'n 10 hectare groot. Van bovenaf gezien is het een aantrekkelijk mozaïek; struweel, bosweiden, oeverzones, dichte en open bosjes. Het terrein is glooiend met hier en daar flinke speelheuvels en open water. Het is duidelijk dat niet alle terreinen aan dit beeld voldoen. Een eenmalige terreininrichting is dan gewenst om het terrein te

transformeren tot een kwalitatief hoogwaardig speelobject. Verder is het verrijkt met speelobjecten die het zintuiglijk ervaren van het eigene, het karakteristiek van het terrein ondersteunen.

Een handvol ervaringen

Het idee van Staatsbosbeheer om meerdere speelbossen aan te leggen is in de herfstvakantie 1999 door de media opgepikt en heeft geleid tot veel publiciteit. Nationale, regionale en plaatselijke media berichtten op radio, televisie en in de krant. Uit de stroom van reacties die hieruit voortkwam, van particulieren, buitenschoolse opvang aanbieders, contacten met scouting en jeugdgroepen blijkt dat speelbossen voorzien in een behoefte. Dat blijkt eens te meer in de speelbossen zelf zoals op de Sallandse Heuvelrug waar naar aanleiding van de publiciteit een

Het bos was tachtig

Het bos was tachtig, zij tien jaren oud.
Ze had er van gras en van sprokkelhout
met mos en modder een hut gebouwd
en buiten was er de wc.

De vloer was van gras, het dak was van gras,
de stoel en de kast en het zachte matras,
maar de koek was van koek en een glas van glas
en van water was er de thee.

Aan een tak hing een handje van metaal
met een briefje erbij; hier kloppen, drie maal.
Iedereen welkom. Maar ik bepaal
van hoe wat waarom, ja of nee.

Bijvoorbeeld: wat eten we en hoeveel keer,
en wassen we af of hoeft dat niet meer,
en gaan we niet slapen, of wel, maar wanneer,
en kijken we hier tv.

Uit: Joke van Leeuwen, Deesje, Em. Queridofs Uitgeverij 1985.

Speeltoestel maakt historie beleefbaar in de Schoorlse duinen. Ooit werd met een spoorlijntje vanuit de Schoorlseduinen afgegraven zand vervoerd naar Amsterdam.

grote bezoekersstroom op gang kwam.

Het creëren van een speelbos vraagt een goed inzicht in het eigen van een terrein. Er is geen sprake van een standaardinrichting, maar de eigenaardigheden van een terrein worden zo goed mogelijk uitgebuit. Zo is het eerste speelbos van Staatsbosbeheer in de Schoorlse duinen voorbereid door een team met een ecooloog, een pedagoog, een landschapsarchitect en een beheerder. Immers, in het speelbos dienen de natuurwaarde en de speelwaarde in evenwicht te zijn.

In de Schoorlse duinen is tevens de ervaring opgedaan dat kindparticipatie loont mits met professionele begeleiding aanpak. Het speelbos ontwerp is daar voorgelegd aan groep 7/8 van de plaatselijke basisschool onder het motto 'vraag het ze zelf'. Opmerkelijk hierbij was de kindwens om het speelbos eenvoudig te houden; 'Het mag geen pretpark worden'. Tevens dat we ingesloten ge- en verboden als op de paden blijven, moesten doorbreken. De kinderen brachten hun spelwensen en ervaring in. Hetgeen leidde tot aanpassing van het ontwerp, tot een grotere betrokkenheid van de kinderen, en bekendheid bij de ouders.

Naast de eerder genoemde speelbossen ontstaan op een aantal plaatsen speelterreinen.

Een aantal boswachters en opzichters is inmiddels zo enthousiast over het idee dat varianten op het speelbos ontstaan. Grotere en kleinere terreinen waar zonder verdere vormgeving ruimte geboden wordt aan het spel van kinderen. Hetzij illegaal ontstaan en gedoogd, hetzij bewust gecreëerd zoals in de boswachterij Chaam. Ook deze terreinen voorzien in een behoefte.

Aanbevelingen

Ik sluit af met aanbevelingen uit een brainstorm over speelbos met elf boswachters:

- Laat kinderen meebeslissen.
- Betrek ook de omwonenden. Veelal beschouwen zij het als hún terrein. Grote kans dat de eigen kinderen er vanouds spelen en nu ongewenste 'concurrentie' krijgen. Of positief geformuleerd een mogelijkheid tot sociale interactie bij krijgen.
- Creëer een kindveilige plek, technisch maar ook sociaal, en differentieer naar leeftijd.

- Denk ook aan de ouders: zorg onder meer voor beschutte zonnige zitjes met uitzicht op bos, of voor een bloemenweide voor de allerkleinsten.
- Honden zijn niet toegestaan: poep is vies!
- Zorg voor een goede bereikbaarheid (per fiets, auto en bus), ligging langs wandel- en fietsroutes, en voldoende parkeergelegenheid.
- Vermijd doorsnijden van het terrein door routes, laat staan doorgaande wegen.
- Stel zo min mogelijk regels, spelen gedijt in vrijheid.
- Begrens het terrein zo ruim mogelijk, denk aan tenminste 10 hectare.
- Maak het terrein uitdagend, het terrein en natuurlijke materialen staan centraal.
- Geef ruime bekendheid aan het speelbos, de naam moet gevestigd worden.